

Організаційний комітет:

В. Я. Тацій – д-р юрид. наук, проф., акад. НАН України, ректор Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, почесний президент, радник президії НАПрН України (*голова оргкомітету*); **А. П. Гетьман** – д-р юрид. наук, проф., проректор з наукової роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, акад. НАПрН України (*заступник голови оргкомітету*); **А. К. Соколова** – д-р юрид. наук, доц., зав. кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; **М. В. Шульга** – д-р юрид. наук, проф., зав. кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, чл.-кор. НАПрН України; **А. М. Статівка** – д-р юрид. наук, проф., проф. кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, чл.-кор. НАПрН України; **Є. П. Сустинов** – канд. юрид. наук, доц. кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; **Т. В. Курман** – канд. юрид. наук, доц. кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; **Е. Є. Туліна** – канд. юрид. наук, асист. кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого; **Д. М. Золотарьова** – канд. юрид. наук, асист. кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Актуальні проблеми екологічного, земельного та аграрного законодавства в сучасних умовах : матеріали «круглого столу», присвяч. 90-річчю з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. НАПрН України В. К. Попова (Харків, 1 берез. 2019 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і М. В. Шульги. – Харків : Право, 2019. – 244 с.

ISBN 978-966-937-635-0

Збірник містить тези наукових доповідей учасників «круглого столу», що відбувся у м. Харкові 1 березня 2019 р.

Для науковців, фахівців у галузі права, студентів юридичних закладів вищої освіти та всіх, хто цікавиться питаннями екологічного, земельного й аграрного права України.

УДК 349.6+349.4+349.42](477)(094.5)

- © Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019
- © Національна академія правових наук України, 2019
- © Оформлення. Видавництво «Право», 2019

ISBN 978-966-937-635-0

Кобецька Надія Романівна
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри трудового,
екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

ОСОБЛИВОСТІ, УМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ І ПРАВА ЄС (на прикладі імплементації європейських стандартів охорони атмосферного повітря Республікою Польща)

Ефективність і результативність права навколишнього середовища ЄС визначається практикою його впровадження державами-членами. Особливе занепокоєння щодо дієвості та прогресивності екологічної політики було пов'язано з розширенням ЄС на Схід і приєднанням у 2004 та 2007 роках 10 країн Східної та Центральної Європи, в тому числі і Польщі. Як відзначають польські науковці, наближення діючого та майбутнього польського законодавства до стандартів європейського екологічного права було однією з найважливіших передумов у процедурі інтеграції Польщі та ЄС.

Аналізуючи в ретроспективі політичні, економічні, ідеологічні передумови прийняття Польщею екологічних стандартів ЄС, дослідники вказують, що фактично вже перший посткомуністичний уряд Польщі окреслив широку стратегію реформ та інституційних змін для зміцнення системи захисту навколишнього середовища. Однак, незважаючи на широку громадську підтримку, польському уряду не вдалося забезпечити швидке прийняття стандартів ЄС, насамперед, в сфері охорони атмосферного повітря. Варто зауважити, що основою для виробництва електроенергії в Польщі були і залишаються теплові електростанції, які спалюють як енергію, вугілля. Уряд не зміг зламати супротив енергетичного та вугільного секторів промисловості, для яких прийняття європейських стандартів означало необхідність величезних витрат та повного технічного переоснащення виробництв. Для регулювання в цій галузі держава задіяна економічні важелі, відмовившись від реформування технологій.

У 1990 році в Польщі було законодавчо встановлено менш жорсткі екологічні нормативи (порівняно з нормативами ЄС) для великих спалювальних установок потужністю понад 500 МВт. Це було суттєвою поступкою енергетичному сектору. Разом з тим відбулося значне підвищення ставок податків і штрафів за перевищення допустимих викидів в атмосферне повітря, що сприяло надходженню до бюджету великих грошових сум. Ці кошти планувалося використати для інвестицій на переобладнання енергетичного сектору.

Активізувався процес реформування польського атмосферноохоронного законодавства в кінці ХХ століття, у зв'язку з активізацією процесу вступу в ЄС. При цьому Польща відстоювала більш гнучкий підхід поширення на неї вимог ЄС в сфері охорони атмосферного повітря, зокрема, щодо установок, побудованих до 1990-го року. В 1998 році Міністерство охорони навколишнього середовища Польщі затвердило нові підходи до нормування забруднення атмосферного повітря, однак не сприйняло принцип «найкращих доступних технологій», запроваджений Директивою 88/609 ЄЕС про обмеження викидів деяких забруднюючих повітря речовин від великих спалювальних установок. У 2001 році цей польський законодавчий документ був змінений для забезпечення відповідності новій Директиві 2001/80/ЄС про обмеження викидів у повітря певних забруднюючих речовин від великих спалювальних установок.

Новим розпорядженням Міністра охорони навколишнього середовища було передбачено, що всі установки (старі і нові) повинні забезпечити відповідність вимогам директиви з січня 2003 року. Після вступу Польщі в ЄС у 2004 році в Договорі про приєднання Польща отримала право на встановлення перехідних періодів для досягнення нормативів викидів, встановлених в Директиві 2001/80/ЄС.

У 2010 році в ЄС була прийнята нова Директива 2010/75/ЄС про промислові викиди (про інтегроване запобігання забрудненню та контроль), яка інтегрувала в собі зі змінами ряд попередніх директив, в тому числі Директиву 2001/80/ЄС. Нормативи викидів CO₂ тут ще жорсткіші та поширюються не лише на спалювальні установки великої потужності. При цьому країнам ЄС дозволяється застосування перехідного національного плану з пролонгацією строку досягнення деякими спалювальними установками вимог Директиви 2010/75/ЄС до 30 червня 2023 року.

Фінансові наслідки впровадження Директиви 2010/75/ЄС для Польщі були непропорційно великими. Загальні інвестиційні витрати виконання Директиви оцінювалися в 43,692 млн. злотих. Відповідно, з польської сторони реальним був визначений термін – до 2025 року. Польща запропонувала відкладення терміну виконання Директиви, насамперед, для теплових установок опалення житла, гарячого водопостачання, вважаючи цю сферу особливо соціально вразливою. В обґрунтування цього підходу зазначалося, що необхідність побудови установки за принципами «найкращих доступних технологій» може призвести до необґрунтованого збільшення вартості виробництва енергоносіїв у порівнянні з перевагами, які отримуються в результаті охорони навколишнього середовища.

Таке, в певній мірі об'єктивне, відтермінування впровадження європейських стандартів обмеження промислових викидів вплинуло на впровадження норм інших Директив, зокрема, Директиви 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи. Особливо гостро проблема дотримання нормативів безпеки атмосферного повітря постає в містах Польщі в зимовий період і пов'язана з викидами від побутових твердопаливних котлів, які працюють на вугіллі. Норми Директиви 2008/50/ЄС щодо максимального рівня забруднення повітря були впроваджені з 2010 року. Ст. 22 Директиви допускала перенесення досягнення нормативів державами у виняткових випадках максимум на

5 років. Польща затвердила національний плани покращення якості повітря, але поетапне досягнення нормативів розраховано аж до 2024 року. 22 лютого 2018 року Суд Європейського Союзу визнав порушення Польщею вимог охорони довкілля, вказавши на надто тривалі терміни забезпечення досягнення екологічних нормативів. Основним аргументом з боку Польщі стало посилення на значні соціально-економічні і фінансові витрати для технічного переоснащення установок. Однак ці аргументи Судом не були взяті до уваги. Польщу зобов'язано скоротити терміни реалізації атмосфероохоронних вимог, в іншому випадку Європейська Комісія може повторно звернутись до Суду з вимогою застосування штрафних санкцій.